گفتوگۆ لەگەڵ: سمكۆ محەممەد لەمەڕ ئەحلام مەنسوور… سازدانی: سۆران محەممەدسوورە

“نەوەی ئێستا نەوەی ئایفۆن، كەوانتەر، ماڵ و ماشێنی بەرز و زێڕن، نەك نەوەی دەقێكی باڵا و خاوەن كەسایەتیی.”

• لەمێژووی نووسینی ژنان، ستاندنەوە و گەڕاندنەوەی ئەو زمانە پاوانکراوە، لەلایەن پیاوانەوە، لە ئەورووپا، کارێکی هەوەنتە و زوو مەیسەربوو نەبووە، تەنانەت تا هەنووکەش ڕەهەندی ڕەخنەی فێمێنیستیی، ئەم باسە دەخاتە ژێر لێکۆڵینەوەی وردی: دەروونناسیی، کۆمەڵناسیی و فەلسەفییەوە. ئەمە لەگەڵ ئەم هەموو گەرموگوڕییەی ژنانی ئەورووپیی، هەر لە و□لف، دی بۆڤوار، سیکسۆس و ئێلیگاری… کەچی هەنگاوی ئەحلام مەنسوور لە کوردستان، ئاوئاهەنگ نەبوو لەگەڵ کۆمەڵێك لە دەستەخوشکانی، چونکە ئەمەش ڕێژە نەبوو و تاکتاکیش نەدەبینرا. واتە مەنسوور لە بێنازییدا بوو، بە ڕێگەیەکەوە بوو کەسی بەسەرەوە نەبوو، ڕێگەیەك، کە سەرەتا و کۆتاییەکەی تێکشکاندنی بەها و ڕەخنەگرتنبووە. تۆ چۆن مەنسوورت ناسیی، چۆن لە مەنسوورت ڕوانیووە و چ نهێنییەکت لەلایە بیڵێیت؟

كێشە وململانێی نێوان نووسین و زمان، وەك كەرەستەیەكی سەرزارەكیی بۆ تەعبیركردن لە شتەكان، گێڕانەوە و بەرگریكردن لە تاك و كۆمەڵگە، كێشەیەكی ئەزەلیی بووە و لەگەڵ سەیروورەی مێژوودا لایەنێك بووە لە ژیان، بەڵام ڕەخنە و ناڕەزایەتیش لەو ژیانە سەپێنراوە، بەشێكی دیكە بووە لە سەلماندنی خود، بەتایبەتی ئەو خودانەی، كە پێش □وداو كەوتوون، یان ئەو كارەكتەرانەی لە خەڵكی عەوام زیاتر دەركیان بە پێشهاتەكان كردووە، ئەوەی، مێژووی نوێ بۆمان دەگێڕێتەوە، ئەو ئەدەبە نییە، كە لە ڕێگەی خەیاڵ و فەنتازیاوە گریمانەی پێشهاتەكانی ژیان دەكات، بە پێچەوانەوە ئەدەبی مۆدێرن وێنە، چیرۆك و پاڵەوانەكانی نەناسراون، ئەحلام، وەك كارەكتەرێك، چونكە خۆی شەفاف و ناسراو بوو، هەروەها نەترسانە كۆمەڵگەی بەجێهێشتبوو، ئاوهاش پاڵەوانی چیرۆكەكانی ناسراو بوون، زۆر فشاری بۆ نەبردوون و زیندانیی نەكردوون، بەپێچەوانەوە دەستواڵای كردوون، ئاخر هەندێك ڕۆمانووس هەن بە ئەنقەست گوایە گرێی دەروونیی لەلای خوێنەر درووست دەكەن، پاڵەوانەكانیان ل□ نێو ڕۆمانەكانیاندا زیندان و كۆیلە دەكەن، كە ئەمە لایەنێكی نێگەتیقی هەیە بۆ خوێنەرێك، كە لەسەر ڕۆمان، یان دەق بنووسێ، بۆیە ئەو

گەرەکی بوو، کە نووسینەوەی مێژوو بە چیرۆکی واقیعیی و پاڵەوانی واقیعیی بسەلمێنێت. ئەو، ژنێك نەبوو لەو ڕیزبەندی□ی ژنان وەستابێت، تاکو زمان پاوان بکرێت، ب□ پێچەوانەی هەموو ئەو کەسانەی تێیگەیشتووبوون گوایە فکری فێمێنیستیی لە مێشکدا بووە، بڕواناکەم ژنانی ناسراو و ناوداری ڕۆژاواییش لەنێو ئەدەبدا بەو فکرە کاریان کردبێت، لە نێو فارسدا فەروخی فروخزاد و لەنێو عەربیشدا نەوال سەعداوی و فاتیمە مەرنیسی ... خاوەنی ئەو گوتارە نەبوون، کەوابوو ئەوان لەگەڵ تێکشکاندنی بەهای شتەکان نەبوون، بەڵکو لەگەڵ دەق شکاندنی کولتووریی و نەریتخوازیی بوون، ناسینی من بۆ ئەحلام، دنیایەکی زۆر تایبەت بوو، لەوێوە، کە ئاشنایەتیم بە نووسینەکانی کرد، کە ئەوکات هەرزەکار بووم، تاگەیشتم ئەوەی من پێگەیشتم و ئەو پیر بوو، بەڵام هەمان ڕیتم و ستایلی ئەدەبیی هەبوو، بەڵام خەسڵەتی هەمان خەسڵەتی جارانی یاخیبوون بوو، بۆیە من نەمتوانی دوور بکەومەوە لێی، وەك هاوڕێ و کەسێکی نزیکی و کوڕی، کەوابوو ناسینی من تا ئەو جێگەیەی، کە نهێنی ژیانی بەشێکی لەلای من د□رکاند، وەك خۆبەتاڵکردنەوە لەو شتانەی بە نووسین ناگوترێ، بەڵام لێرەدا بەکەڵکی خوێنەر نایات تاکو لەو پنتەوە ئاشنایی هەبێت ئەوانە بگێڕمەوە، ئەمە بۆ زەمەن و نووسینەوەی یادەوەریی خۆم بەکار دەهێنم، چونکە ناکرێ ئەحلام، وەك کارتێك بۆ خۆدەرخستن و بازرگانیی لە ئەدەبدا بەکاربهێنین، ئەو چ لە ڕێگەی نووسین و چ لە ڕێگەی یادەوەری□کانی خۆیەوە شوێنێك هەیە، وەك محرتە بۆ ناسین و ئاشنایەتیی بە خوێنەر.

• ئەحلام مەنسوور لەنێو ئەدەبیاتێکی نێرینەدا دەردەکەوێت، بە زمانێکی ژنانە دەنووسێت، خۆی دەنووسێتەوە و ڕەخنە دەگرێت. لەم ڕووانگەیەوە دەکرێت باس لە سەرەتاکانی دەستبردن بۆ نووسین لەلای ئەحلام مەنسوور بکەیت؟

• ئەحلام مەنسوور، ڕەخنەی خۆی ئاڕاستەی ئەو کەسانە دەکات، کە “مێ”ن و دەڵێت: “دەیانەوێ بە پیاوان یەکسان بن، نازانن کە پیاوانیش سەرشۆڕن” (گرەوی چاوەکانی ئەم، 2008، ل 71). تۆ ئەمە دەبەستیتەوە بە ناپێوەستیی ژن بە پیاوەوە لەلای ئەحلام مەنسوور، یان مەنسوور باوەڕی بە یەکسانیی ژن و پاو نەبوو، کە بەشێوەیەکی زەق ڕەخنەی لە جیاکاریی و پێگەی پیاو گرتووە، یانیش لە ئاقاریی مرۆڤدەستیی خولاوەتەوە، یانیش هەمیشە بەوهیم و خەیاڵی کەسایەتییەکی داهێنەریی لووتبەرزی ئاقانگاردیست، مەنسووری ئاڕاستە کردووە‌؟
هەر لەم سۆنگەیەوە، تۆ وەك پیاوێك، (کە نێزیکیش بوویت لە ئەحلام مەنسوور) دەربارەی ئەم قسەیەی، چیت هەیە بۆ گوتن؟

سەبارەت بە پرسیاری ئەوەی، کە ئەحلام لەنەو خوێنەرانی نێرینەدا زیاتر دەردەکەوێ، بە پێچەوانەوە دەیبینم، چونکە ئەوە نووسەری مێیینە نییە، کە لەنەو ئەدەبی نێرینەدا دەردەکەوێ و بە پێچەوانەوە لەنەو مێیینە دەرناکەوێ، چونکە ئەدەب و کایەکانی دیکە، کە سەرجەمیان چالاکیی دەرەوەی چالاکییە ئاساییەکانی ڕۆژانەی ژیانی ئینسانن، گوتارەکەی بەدەست نێرینەوە بووە و هەر ئەوان ئاڕاستەیان کردووە، لەحاڵێکدا ئەم تێگەیشتنەش، کە ناوی نراوە خودنووسینەوە، لە زۆربەی تێکستەکاندا دیار نییە و ئیددیعای ئەوەی بەکراوە، ئەمە بەنیسبەت ئەدەبێك، کە ناوی ژنانی لێنراوە وێرانترە، چونکە خودنووسینەوە ئەو تێگەیشتنەی لەلای ژنان دروستکردووە، کە لەجیاتی خودیەتی خۆی، جەستەی خۆی نووسیوەتەوە، وەك کاڵایەك و ڕیسککردن لەو سانسۆرەی، کە ڕێگە لە بەکاڵابوونی دەگرێت لە ئاستی فەرهەنگیی و کۆمەڵایەتیی، چونکە پیاو بەو شێوەیە تەماشای ئەو جۆرە خود نووسینەوەیە دەکات، بەوپێیەی، کە کەدی ئەو نووسینانە لەوەوە ئاشکرا دەبێت، کاتێك واتای ئەو نووسینەوانە دەبێتە مایەی ڕاکێشانی خوێنەر لە ڕێگەی جەستەوە.

“مارەیی و زۆر قبوڵکردن، وەك پاداشتی سێکسیی لەلای ژنان و بە ئیفتیخارەوە، یەکێك لە ماناکانی بە کاڵاکردنی ژنە”

ڕوونتر بڵێم ئەو نووسینانەی، کە بەزمانێك ئاڕاستەی پیاوکراوە و لە وێنەی سێکسیی بڵاوە هیچی تر نیین، بەپێش جگە لەپیاوان لە دنیای ئەدەبدا، ژن نییە بەدەقی ژنێکی دیکە سەرسام بێت و خوێندنەوە بە دەقەکە بکات، ئەمە جگە لەوەی، کە تەنیا پیاو لە ئەدەبی کوردییدا خوێنەری دەقە بەمانا تیۆرییەکەی، ئەم فەزایەش کارێکی وەهای کردووە، کە دەقی کوردیی چ شیعر، چ ڕۆمان، چ چیرۆك و … مانایەکی نوێمان پێنەبەخشێ، یان لانیکەم نەتوانێ ڕیسك بکات و دوور بکەوێتەوە لەدەقی بیانی، ئەمە سەروکارمان لێرەدا لەگەڵ ئاڕاستەی دووهەمی ژنیەتیی هەیە و بە دەستبەسەرداگرتنی ناسینی هەیەکانی هەقیقەت، پیاو دەبێ ژن بێت، دیۆنیزمی نیتشە هەم ژنە و هەم پیاوە، بوونەوەرێکی دووڕەگەزییە، کە بەر لە پەیدابوونی بەرانبەریەتیی، دووانیی ژن و پیاو هەبووە، هەموو ئەو ئەدەبەی، کە کورد، فارس، عەرەب و پێشتریش ڕۆژاواییەکان هەیان بووە، کارەکتەرە سەرەکییەکەی مێیینە بووە، چونکە گوتاری تەواوی کایەکانی ژیان بەتایبەتی ئەدەب، بەدەست پیاوانەوە بووە، بۆیە پەداهەڵدان و کارەکتەری سەرەکیی ژن بووە، ئەوەتا شکسپیر لە ڕۆمیۆ و جولێت، عشتار لە هەزار و یەك شەوە، کورد و فارس لە خورشید و خاوەر، شیرین و فەرهاد و … ئەحلام بە پێچەوانەی هەموو ئەو ژنانەی، کە گوایە ژنانە دەڕوانێ کێشەی ژن و یەکسانیی، بڕوای وابوو

یەکسانیی ژن و پیاو بریتییە لەوەی، کە ژنان ئاگاداری دۆخی دەروونیی پیاوانەی خۆیان بن، کە بەشێکە لە جەوهەری دیوی ناوەوەی ژن، هەروەها پیاوانیش بەو شێوەیە ئاگاداری دۆخی ژنانەی ناوەوەی خۆیان بن، کە لایەنێکی دەروونییە، ئەمە لە ڤێرجینیا وۆڵف فێربوو بوو، ژنان بەو پێیەی، کە جێگەی سەرنجی پیاوانن، هەمیشە ئەدەبەکەشیان ڕۆڵی نووسەرێکی پیاوانەی پێدراوە و ئەو مەرجانەشی بەسەردا فەڕزکراوە، لەکاتێکدا، ئەگەر ژنان وەك پیاوان بیبان نووسیبایە و خەسڵەتییان وەك پیاوان بوایە، مەزنیەتیی ژن و جیاوازییەکانیان لەکوێدا دەردەکەوت لەگەڵ پیاودا، بۆیە ئەو هەڵاتن لە شوناسی ژنیەتیی لەلای، وەك هەڵاتن لە ئینسانییەت وابوو.
بۆیە ئەم تێڕوانینە جیاوازیی هەبوو، چونکە ئەو زووتر گەیشتبوو بەو پێشکەوتنەی ڕۆژاوا. ئەگەرچی بزووتنەوەی فێمێنیستیی بەقینێکی زۆرەوە سەرهەڵدەدات، تاکو مەسەلەی یەکسانیخوازیی پیاو و ژن لەدوای سەتەی 20 دەبێ بە ستایلی ژیان، لەنێو ئەدەبی ڕۆژهەڵاتیی، عەرەبی و فارسیش بەو شێوەیە بووە، ئەحلامیش، کە سەرەتا چیرۆکی "پرد"ی نووسی و دەنگیدایەوە و گرێیەکی دەروونیی بۆ خوێنەر لەنێو نێرینە و مێیینەشدا درووست کرد، چونکە کارەکتەری پاڵەوانەکەی ژنێکی یاخی بوو لە ئەخلاقی سەپێنراوی کۆمەڵگە، پاڵەوانێکی یاخی بوو بارگاویی بە سێکس، حەبکی چیرۆکەکەش بابەتێکی سێکسییە، بۆیە پیاو دەیخوێننەوە و سەرسام دەبن پێی، بەو پێیەی، کە کێشەی ژن، کێشەی کۆمەڵگەیە. بابەتێکی هەمیشە زیندوو بووە و تائێستاش زیندووە، نووسینەوەی چەپاندنی سێکسیی لە گوتاری پیاوانەدا جێگەی کراوەتەوە، بەڵام ئەحلام ئەمەی نەکردووە بە ئەوەی بناسرێت، یان لە ڕێگەی ئەم جۆرە بابەتەوە ببێتە کارەکتەرێکی چالاك، بەڵکو زیاتر لەوانی دیکەی مێیینە ڕیسکی کردووە، بۆیە بەمشێوەیە دەستی بە ئەدەب بردووە، تاکو گوتاری پیاوانە هەڵبسەنگێنێ و دواتر لە ڕێگەی سێکسەوە دەق بشکێنێ، کە یەکێکە لە پیرۆزییەکانی کۆمەڵگە. تا ئەوکات ژنێکی وەها دەرنەکەوتبوو بەو ستایلە کار بکات، ڕەخنەگرتنەکەشی هەر لە گوتاری پیاوانەیە، کە مامەڵەی خراپ، ناشایستە و نامەدەنیانە لەگەڵ ژن دەکەن، کە ئەمە بەرهەمی گوتاری ئایینیی و کولتووری داخراوی کۆمەڵگەی عەرەبیی بوو بۆ کورد مابووەوە.
مەسەلەی سەرشۆڕیی پیاوان، کە دوو مانا و دوو ڕەهەندی هەیە، یەکێکیان ئەوەیە؛ کە پیاو بەو مێژووە ستاندالەی ڕابردوو ژیانی هێناوە و یەك ستایلی دەقگرتووی ژیانی بینیووە، بۆیە سەرشۆڕیی بۆ پیاوە باڵاکان، ئاغا، سەرۆك و پیاوی ئایینیی وەك شێخ و مەلا و… بۆ ماوەیەکی کۆنی کولتووری عەرەبییە، ئەمە پلەبەندیی ژیان بووە، کە

شتێك نەبووە بۆ ناوی یەکسانیی.
ڕەهەندەکەی دیکە مەسەلەی چەپاندنی سێکسیی بووە، کە پیاو هەمیشە وەك ئەحلام دەڵێ: سەرشۆڕەی ویستێکی غەریزیی بووە، کە ژن تاکە هۆکاری دامرکاندنەوەی ئەو غەریزەیە بووە و لەهەمانکاتیشدا مەترسیی و قەدەغە ئەخلاقییەکە بووە، جیاکاریی نێر و مێ تا ئێستاش بەو فەزا بەناو کراوەیەی هەیە و بەو هەموو یاسایەوە، کە لەخزمەت ژنانە، بەو هەموو خۆ بچووککردنەوەیەی پیاو لەبەرانبەر سێکس و دواتر کردنی ژن و سێکس بە پێویستیی بازاڕیی، هەروەك لەلای چاوبرسیی و مەبازەکان هەستی پێدەکرێت، تەنانەت لە بەیەکگەیشتنی کوڕ و کچیش بەحەڵاڵیی هەمان مانای وەرگرتووە، مارەیی و زێڕ قبوڵکردن، وەك پاداشتی سێکسیی لەلای ژنان و بە ئیفتیخارەوە، یەکێك لە ماناکانی بە کاڵاکردنی ژنە، کەوابوو چارەسەری ئەو جیاکارییە بۆ منیش هیچ یەکسانیخوازیی چارەسەری ئیشکالیاتی باری کۆمەڵایەتیی و فەرهەنگیی کۆمەڵگەی دواکەوتوو ناکات. ئەحلامیش خاوەنی هەمان تێڕوانین بوو بۆ ژیان و سێکس، کە خەڵك بەو چاوە تەماشای دەکرد، ئەگەر مافی هاوڵاتیی بەبێ لەبەرچاوگرتنی ڕەگەز نەبێتە ستایلی ژیان، ئەم تێڕوانینە تا ئەبەد بەردەوام دەبێت و گرێی دەروونییەکەش ناکرێتەوە، بەڵام ئەگەر وای دابنێین. کە ئەحلام بەهیمیی و خەیاڵیی بووە، نەخێر کەسێکی زۆر واقیعیی بوو. تا ڕادەی بڕوابوون بە نووسینەوەی چیرۆکی ژیان. وەك خۆی و هەندێکجاریش نائاگاییانە دەبوو بە کەسێکی ئیدیالیستیی، تەنانەت لەگەڵ عەتا محەمەدی چیرۆکنووس هەمیشە ئەو کێشەیەیان هەبوو، کە ئەحلام بە ستایلی کلاسیکیی دەینووسی و بڕوای بە واقیعیبوون هەبوو، نەك دروستکردنی خەیاڵ، پاڵەوانی وەهمی و پشتبەستن بە نەریتی نوێخوازیی.

• ئایە دووانەی داهێنەر لە نووسین و کەسیەتیی دایە؟ مەبەستمان: نووسین و کەسایەتیی دەبێ لەگەڵ یەك سەودایی بکەن؟ ئایە بۆ نووسەری داهێنەر، یان نووسەرێك گەرەکی بێت داهێنان پێشکەش بکات، کەسایەتیی بۆی گرینگە؟

• نووسینی ڕۆمان و دواجار ئەزموون بەتایبەتیی، ئەوە دەگەیەنێت، کە ئەحلام، بەپەرۆشەوە سەیری ئایندەی کوردستانی دەکرد، چونکە بەبێ ڕۆمان هاتنەکایەی ئازادیی و خەونی تاك، ئەستەمە. هەڵبەتە قسەی ژنایەتیی (فێمێنیزم) و ژنیەتیی ئەحلام، لە ئەزموونەکانیدا تەنێ لەسەر ئەو خاڵانە دەورناکەنەوە وەك ماف، خوێندن، زمانی ژنانە و ئازادیی ژنی کورد، بەڵکو خواستێکی گەورەتر لە نووسینەوەی ئەزموون

بەتایبەت لە “گرەوی چاوەکانی ئەم” پەنهانە، کە زۆربەی جار سنووری دەکەوێتە ئەودیوی ژنایەتییەوە، ئەمەش بە پێچەوانە لەگەڵ نووسینی چیرۆك و ڕۆمانەکانیەتی. دەکرێت بە کورتی باس لەم خواستەی ئەحلام مەنسوور بکەیت؟

سەبارەت بە تێگەی داهێنان و خودی نوسەری داهێنەر، ئەگەرچی من بۆچوونی تایبەتی خۆم هەیە و لەشوێنی تر قسەی جددی و مێتۆدیم لەسەر کردووە و بڵاودەبێتەوە، بەڵام من نەمزانیوە، ئەحلام وەك تەکنیکی کاری نووسین و ئەدەبی نوێ داهێنەر بووبێت، چونکە زاراوەی داهێنەر قورسە و پرەنسیپ و مەرجی خۆی هەیە.

داهێنان بەرهەمهێنانی تێگەیە و خوڵقاندنی شتی نەبووە لەتوانای کەسێیدا، ئەمە دەڵێم پشت بەو تێکستانە دەبەستم کە خۆی نووسیویەتی، وەك لەپێشتردا باسم کرد، ئەحلام کلاسیکیانە و سوونەتیانە دەینووسی، تەنیا ئەوە نەبێت، کە هەندێکجار موبالەغەی بۆ گێڕانەوەی قسەی پاڵەوانەکان و زەمەنی ڕووداوەکانەوە دەکرد، ئەگەر نا، ئەو، نەوەك ژن و لەسەریدا بیرێك هەبوو بۆ ئازادیی تاکو بەگشتی هەوەی بۆ بدرێت، چونکە بڕوای بە ئیرادەی تاك هەبوو خۆی ڕزگار بکات و ئازاد بێت، تا ئەو ڕادەیەی زۆر سەرسام بوو بەو شیعرەی نەزار قەببانی، کە بەژن دەڵێ ئەمە وەرگێڕانە کوردییەکەیەتی و بەعەرەبییەکەی کێش و سەروای تێدایە و داڕشتنەکەی جیاوازە:
“مەوەستە وەك بزمار، خۆشەویستیی یان ناخۆشەویستیی هەڵبژێرە، شوێنێك نییە لەنێوان بەهەشت و ئاگر”. تەنانەت ئەم شیعرەی بۆ زۆربەی خێزانی برادەرەکانی دەگوت، مەترسە بەرانبەر پیاوەکەت ڕابوەستە، کەوابوو ئەو بەدوای حەزی خۆیەوە نەبوو لەنێو ئەدەبدا، بگرە ئەوەندەی بڕوای بە شۆڕشی کۆمەڵایەتیی هەبوو، بەڵێ بڕوای بە واقیعبینیی بوو و هیچی تر.

با لەوەوە دەستپێبکەم؛ هیلیس میلەر، نووسەرێکی بەناوبانگی فەرەنسییە، کتێبێکی بەناونیشانی “اخلاقیات القراوە” هەیە لەوە ئەو لەنێوان نووسین، وەك دەق و کەسایەتیی نووسەر جوودا دەکاتەوە، ئەمە لەلای ڕۆلان پارتیش بەهەمان شێوە لەبەرچاو گیراوە، کە دەق هیچ پێوەندیی بە ئەخلاق و فەرهەنگی کەسیەتییەوە نییە. بەڵام خاڵێ بزربووەکەی ئەرێ چییە؟ ئەوەیە، کە ئەحلام هیچ خۆی لەپێنا دەقدا حەشار نەدەدا، ڕووداو و چیرۆکەکانی، کە لە خەیاڵدانیدا تۆماری کردبوون، چۆن بوو وای دەنووسی و لەژیانی ڕۆژانەشیدا بەهەمان شێوە ڕەفتاری دەکرد، بڕوای بە کولتوور، ئایین، کەسی پلەباڵا و نزم، ژن و پیاو نەبوو، ئەو هەر زوو، کە ماڵی باوکی جێدەهێڵێت و

لەخانەقینەوە دەچێتە بەغدا بۆ خوێندن، بەتەنیا دەژیێت و ناترسێ لەو هێزە نەریتخوازە ئایینییەی کۆمەڵگە، دوای ئەوەش، کە دەچێتە فەرەنسا بۆ خوێندن و سەفەر، کراوەتر دەگەڕێتەوە و درێژە بە ژیانی فەردیی، نووسین و باری کۆمەڵایەتیی خۆی دەدات، هەتا قەناعەت بەوە دەنێ لەگەڵ (شەوقی کەریم) چیرۆکنووس و کەسیەتی ناسراوی عەرەب، کە لە بەغدا دەژیا، هاوسەرگریی بکات.

“ئەحلام کەسێك بوو کەمتر نەبوو لە نەوال سەعداوی، فاتیمە مەرنیسی، فەروخزاد و ئۆریانا ڤاڵاجی و دەیان ژنی ناسراوی دیکەی جیهان”

شەوقی کەریم، جگە لەوەی نووسەر بوو، ئۆپۆزسیۆنێکی عێراقیی بوو، ئەو لەو ڕوانگەیەوە شەوقی دەناسێت و لە هۆتێل شیراتۆن نزیك دەبنەوە و هەر لەوێ هاوسەرگریی دەکەن، دوای ئەوەی ماوەیەکی باش بە هەموو جیاوازییەکانیانەوە پێکەوە دەژین، کە پڕ بووە لە ناکۆکیی و شەڕوشۆڕی کۆمەڵایەتیی، سەرەنجام، کە شەوقی لەلایەن بەعسەوە زیندانیی دەکرێت، ئەحلامیش دەچێت لە زیندان بەیاسایی جودا دەبێتەوە و داوای هیچ مافێکی لێناکات، پاشان بە هۆی خراپیی بارودۆخی زاتیی و بابەتیی لە عێراق، بەناچار هەڵدێت بۆ سلێمانیی و لەوێ دەست بەژیانێکی نوێ و نووسینی کاری ڕۆژنامەوانیی دەکات، سەرەتاش هات بۆ هەفتەنامەی هاوڵاتیی و لەوێ بەکۆی دەنگ، وەك ئەندامی دەستەی نووسەران هەڵبژێردرا و تا ماوەی نزیك بە 8 ساڵ مایەوە و دواتر دوورکراوەتەوە.

• تۆ لە نووسینەکانت، مەنسوور بە ژنێکی یاخی و بوێر دەبینی، ئەم یاخیبوونە دەکرێت، وەك ئاڤانگاردیستێك ببیندرێت؟ ئەگەر بەڵێیە، ئەوە لە کوێی ئاڤانگاردیزمەوە دەتوانین لە ئەحلام مەنسوور بڕوانین؟

ئەوە لە وەڵامەکانی پێشووم ڕوون بووەتەوە.

• هەر لەو وتارەی، کە بەم دواییە، لە لاپەڕەی خۆت لە فێسبووك، لە بارەی ئەحلام مەنسوورەوە نووسیبووت، یاخود زۆر لە نووسەرەکانیش پێیانوایە، مەنسوور، ژنێکی نازهەڵگر نەبوو، ئایا بۆچی فەرامۆش کرابوو، بەتایبەتیش لە دوا ساڵەکانی تەمەنی، کە لە سلێمانیی بوو، دەکرێت شوێنێك ناوی شاری ڕۆشنبیریی بێت و بەلێشاو نووسەری لێبژێت، کەچی نەتواندرێت بۆچوون و دەنگی ئازادیی وەها ژنێکی لەباو ناڕازیی لە مێشکدا هەرس بکرێت؟

شارێکی وەك سلێمانیی بەرپرسیار نییە بەگشتیی بەرانبەر بە

کەسایەتییەک. زۆر کەسی دیار لەدنیادا ئاوها بەناز مردن و کەس پرسیاریشی لێنەکردن، بۆ نموونە کەسێکی، وەك نیکۆس کازانتزاکی، ئەسڵەن نەیانهێشت لە گۆڕستانی مەسیحییش لە ئەسینا-یەنان بنێژرێت، بردیان بەدزییەوە لەسەر گردێك ناشتیان، کەسانی وا زۆرن لەنێو کورددا؛ بێکەس، قانع، مەلا جەمیلی ڕۆژبەیانی و زۆری تر، بەبێنازیی ڕۆیشتن و مردن، ئەمە پەیوەندیی بە ئینتیمای شار و فکری شارەوە نییە، یان قسەکانی هەرس نەکرێت، بەڵام ئەحلام بەوپێیەی، کە پەرت بوو لە بۆچوونەکانی، بەتایبەتی بەم دواییە نزیك کەوتبووەوە لە برادەرانی پەکەکە، بەبێئەوەی بەخۆی بزانێ، ئەسڵەن بڕوای بە پەکەکەش نەبوو، بەڵام ئیتر ئەو جۆرە مەشهەدانەی ژیانی وای کردبوو، خەڵك دووربکەوێتەوە لێی، ئەو جێگیر نەبوو. واتە مستقر نەبوو، خۆ ئەگەر خەڵکیش ئەویان پێهەرس نەکرێت بەهۆی بەرژەوەندیی خۆیان و هەندێ ئیمتیازی تر، لەلایەن حزبەکانەوە، ئەوەیان ڕاستە، بەڵام خۆ لەولاشەوە زۆر بەیەکجاریی فەرامۆش نەکرابوو، تەنیا ئەوە نەبێ، کە مرد، مەراسیمێکی فراوان و لەباریان بۆ نەکرد بۆ بەخاکسپاردن و ناردنی بۆ زێدی خۆی؛ خانەقین. ئەوە بۆ محەمەد موکری، حوسێن میسری، جیهاد دڵپاك و ئازاد سوبحییش وابوو، کە ئەوان گەرمیانیی و کەرکوکیی بوون، خەڵکی سلێمانیی نەبوون.

سلێمانیی ئەوەشی تێدایە، کە هەندێك جار یاخیبوون لە شارەکەی قەبووڵ ناکات، ئەمە خەسڵەتی کۆمەڵایەتیی شارەکەیە و بەدەست خۆیان نییە، کوردستان هەر شارێکی خاوەن خەسڵەتی تایبەت بە خۆیەتی. ئەوەی تر دەگەڕێتەوە بۆ ئاستی توانای کەسەکان یان شێوەی مامەڵەی ڕۆشنبیرییان لەگەڵ ئەو کارەکتەرە.

• ئێستا زۆر ژن قسە ڕەخنەیی و بەرهەڵستییەکانی مەنسوور دەڵێنەوە و دەکەن، تەنانەت هەندێکیان خۆیان بە نەوەکەیەوە هەڵواسیووە: داخۆ لە ڕوانینی تۆدا، ئەمانە توانیویانە ئەحلام تێبپەڕێنن و پێیان بگوترێت نەوەی پاشەحلام مەنسوور؟

سەبارەت بەو پرسیارەش، کە نەوەی پاش ئەحلام چۆن دەتوانن شوێن پێی ئەحلام هەڵبگرن، لە ڕاستییدا؛ هیچ ژنێکی یاخی وەك ئەحلام لەنێو کورددا دووبارە نابێتەوە، چونکە تەمسیل و واقیع دوو شتی جیاوازن، من نەوەیەك نابینم بەناوی نەوەی پاشەحلام، نە لەنێو واقیعگەرایی و نە لەنێو خەیاڵ، چونکە ژیانی ئێستا زیاتر بارگاوییکراوە بە گوتاری ئایینیی و بەرژەوەندییە کۆمەڵایەتییەکان، خوێندکارێکی کچ ئەگەر بیهەوێ یاخی بێت، ناتوانێ سەرەتا لەنێو کۆمەڵگە تەریك بێت و خۆی ڕزگار بکات لە سانسۆرەکان، ناتوانێ خۆی لە بەرژەوەندخوازیی خوێندن، پلەوپایەی سیاسیی، ڕاگەیاندن، خۆنواندن و پاراستنی جوانییەکانی خۆی وەك کاڵایەك، ناتوانێ خۆی بپارێزێ لە سیاسەت و بەرژەوەندیی حیزبگەرایی، کە نە حزبییان هەیە و نە دەزانن حزب

چییە، ناتوانن ببن بە خۆیان.

ئەحلام ئەو سنوورانەی بڕی بوو، ئەوە باجی قورسی دەوێ و کەسی هاروهاجی گەڕەکە، ئەمە جگە لەوەی، کە نەوەی ئێستا نەوەی ئایفۆن، کەوانتەر، ماڵ و ماشێنی بەرز و زێڕن، نەك نەوەی دەقێکی باڵا و خاوەن کەسایەتیی، ئەوان ناتوانن بەتەنیا سەر بکەون بۆ شوێنی بەرز، مەگەر بە هێزێکی کۆمەڵایەتیی یان ئابووریی و پشتێك سەربکەون، جیاوازیی نێوان نەوەی کۆن و ئێستا ئەوەیە؛ کە پەیوەندیی بە لە بەرچاوگرتنی بەرژەوەندییەکانە، بۆیە هیچ ململانێیەك لە نێوان ئەو دوو نەوەیە نابینم، جا چ جای کەسیەتییەکی وەك ئەحلام، کە لە نەوەی خۆیشی کەس نەیدەتوانی پێشبڕکێی بکات، ڕاستە کەسانی وەك: بەدیعە دارتاش، گەزیزە عومەر، کوردستان موکریانی و شوکریە ڕەسوڵ و خەڵکی تر هەبوون، بەڵام ترس لە داهاتوو، قورستر بوو، کە ئەساش قورسە بەقەد ئەو پێوەرە ئایینیی، کولتوورییە…
نەخێر تائێستا ئەو ستایلەی ئەحلام دووبارە نەکراوەتەوە و تێنەپەڕیوە، ئەو، فەلتەیەك بوو لە نێو ئەدەبیاتی مە لە کوردستان، هەروەك چۆن یەك فەرووغی فەرووغزاد دەرکەوت لە ئێران و کەسی تر جێگەی نەگرتەوە، ئەسڵەن تا ئێستا نەوەیەك نەهاتووە نزیك بێت لەو ستایلە، تاکو بڵێین؛ کەسێك هەیە خەریکە ئەو تێدەپەڕێنێ، بۆیە هەستم بەو حاڵەتە نەکردووە.

• شەڕی مەنسوور لە بەرانبەر ئەدەبیاتێکی هەزار ساڵە، ئەدەبیاتێك دەنگی نێر، تا ئێرەی هێنابوو، گوایە کەلێنێکی گەورەی تێدا بوو، بەڵام داخۆ ڕەخنەی مەنسوور لە زمان و ئەم نەریتە باوە، ئاڕاستەیەکی لە ئەدەبیی ژنانە لە ڕۆشنبیریی کوردییدا لەخۆ گرتووە؟ ئەگەر لەخۆی گرتووە، ئەی ئەم ئەدەبیاتە پێویستی بە داهێنەری تری وەك ئەحلام مەنسوور نەماوە، کە ئێستا نابیندرێت؟

بۆ ئەحلام، نووسینی ڕۆمان ئەوە نەبوو ململانێی نوێخوازیی، پشتگیریی نەریتخوازیی و سوونەتیی بکات لە نێو ئەدەب و فکردا، چونکە ئەو بەواقیعی مۆدێرن بوو، نەدەترسا لەوەی گومان لە نوێخوازبوونی خۆی بکات و گوێی بە قسەی خەڵکیش نەدەدا، بەقەد ئەوەی، کە لەڕێگەی نووسینی ئەدەبییەوە یادەوەرییەکانی منداڵیی و هەرزەکاریی و تا دابڕانی خۆی لە کۆمەڵگە و خێزانی کوردەواریی دەنووسییەوە، بەڵام لە کتێبی (گرەوی چاوەکانی ئەم)دا کەسیەتیی (سافە) واتە سافی ناز، کە کەسیەتییەکی ژنی یاخی خانەقینیی بووە و لەگەڵ پیاودا هەڵسوکەوتی کردووە و قاچاخچییەتیی و ئەم دیو و ئەودیوی ئێرانی کردووە و بەتەنیا ژیاوە؛ بەکاریهێناوە. کە خوێنەر نەتوانێ سافە بدۆزێتەوە وەك کارەکتەرێکی واقیعیی، تەنانەت بە خەڵکی خانەقینیش

شاراوەیە، چونکە جوان تەوزیفی کردووە، بۆیە بووە بە پاڵەوانی هەرە دیاری نووسینەوەی ئەو یادەوەریانەی، کە نەیدەتوانی بیانشارێتەوە لەدەرەوەی ئەدەب.

هەمیشە لە گێڕانەوەی چیرۆك و ئیدیەمەکانی خانەقین، کەسیەتی سافە، کە ناوە ئەسڵییەکەی سافی ناز بووە، خۆدوورخستنەوەشی لە سنووری ژنیەتیی باو، کاریگەریەتیی ئەو ژنە یاخیانە بووە، کە لە خانەقین هەبوون و بە ئەحلام بەشێك بوون لە چێژبەخشین، کە چیرۆکەکانی دەگێڕایەوە، وەك ئیدیەمێکی ناسراو بە قاقاوە دەیگێڕایەوە، بۆیەش ئەو کارەکتەرانەی هەڵدەبژارد، چونکە ئەوان یاخی ببوون لە نەریت و ئایینی کۆمەڵگە، هەر ئەمەش بوو، کە لایەنگری ئەوانی دەکرد، ئەمە لایەنە واقیعبینییەکەی بوو.
پیاوێکی دیکەی هەلاج هەبوو، کە هەمیشە نوکتە و چیرۆکەکانی دەگێڕایەوە و تەوزیفیشی کردووە لە ئەدەبەکەیدا، ئەویدیکە کە ئەدەب، نووسین و هونەر بوو، مەسەلەی شێوازی گێڕانەوەی ئەحلام بوو لە کەسی یەکەمی تاکەوە بۆ کەسی دووەم و هەندێکجار کەسی سێهەمی تاك، هونەر لەلای ئەحلام بۆ نووسین دووهەمین بیرکردنەوە بوو، چونکە ئەو خەمی دیکۆمێنتارکردنی واقیعەکان زیاتر لەوەی خەمی هونەری هەبێت، بەڕاستی ئەمە لایەنە نەگەتیڤەکەی نووسینی ئەحلام بوو لە ڕۆماندا.

• دوای ئەم هەموو ماندووبوون و هەوڵەی مەنسوور، لە فەراهەمکردنی زمانی ژنانە، نووسینی ئەدەبیات و ئەزموون، نەتەوەخوازیی و ڕەخنە لە سەرانی کورد، بە زمان و دەنگێکی لەباو ناڕازیی، پێت وانییە ئێستا ژنانی کورد بەگشتیی و فێمێنیستناسەکانی کورد بەتایبەتیی، تاهەنووکە بێئاگان لەکایە زمانیی و جوانناسییەکانی مەنسوور؟

سەبارەت بە پرسیاری سیانزەهەم و پرسیاری داهێنان*یش: بە بڕوای من شتێك نییە بەناوی ئەدەبیاتی ژنان، وەك ئەوەی پێشتر چەپی کلاسیکیی و کۆمۆنیستە ئیدیالیستەکان، پێیان دەگوت ئەدەبیاتی کرێکاریی، مەسەلەی داهێنەریش باسێکی گرینگی نێو فکر و فەلسەفەیە، شتێك نەماوە لە دنیادا لە سەرجەم کایەکاندا بەناوی داهێنان، چونکە داهێنان بەواتای بەرهەمهێنانی چەمك، وەك چەمکەکانی شیتەڵگەرایی یان ئەخلاقیات یان ئازادیی، مەبەست لەوەیە، کە چەمکێك بێت فرە مانا بێت، بۆیە لە ئەدەبیاتیشدا ئەو کێشەیە هەر ماوە، چونکە بابەتەکە لەسەر ستایل و شێوازی نووسینە، هەموو ئەو نووسینانەی لە دنیادا بەهەموو زمان و کولتوورەکان دەنووسرێنەوە، یەك هەدەفی ئینسانیی و یەك کێشەیان هەیە، کە کێشەی کۆمەڵایەتیی و سیاسییە یەخەی ئینسانی گرتووە، بۆیە نە ئەحلام و نە کەسانی تریش داهێنەر نەبوون تاکو کەسی داهێنەری وەك ئەلتەرناتیڤی ئەحلام بێتە کایەوە،

دەکرێ بڵێین: کۆمەڵگەی کوردستانیی پێویستی بە کەسانی بەجورئەت و بە خاوەن کەسایەتی خۆیانە، تاکو لەنێو ئەدەبیاتدا بەچوون و تێگەیشتنیان لەبارەی ژنەوە هەبێ، لەکاتێکدا ئەدەبیات بەبڕوای من ئەدەب کێشەی کۆمەڵایەتیی چارەسەر ناکات، تەنیا دەتوانێ دیالۆگی تێدا بەرهەمبهێنێ لەنێو زمان، کولتوور و خوێندەواردا و ئەمە دەبێ لەئاستی کۆمەڵایەتیی ڕەنگبداتەوە و لەنەوەیەکەوە بۆ نەوەیەکی تر مانایەکی جیاواز وەربگرێت، هەروەك چۆن ئازادیی و ئازادییەکانی تاك لەنەوەی ڕابردوودا بریتی بوو لە سیاسەت، ڕزگاریی نیشتیمانیی و نەتەوەیی، ئێستا بریتییە لە ئازادیی تاك و خۆشگوزەرانیی.

ڕۆشنبیری کوردیی کێشەی زۆری سایکۆلۆژیی تێدایە پێویستی بە ئەدیب نییە بەقەد ئەوەی پێویستی بە زانای سایکۆلۆژیی هەیە، چونکە دەبێ ئەو گرێ دەروونییانە، خوێندنەوەیان بۆ بکرێت و دواجار بکرێت بە لێکۆڵینەوەی ئەکادیمیی و بخرێنە بەرباس، چونکە نووسین تەنیا هەدەفی ئەوە نییە باسی کێشە بکەیت، بەڵکو هەدەفەکەی دیکەی خوێندنەوەی سایکۆلۆژیی و سۆسیۆلۆژیی، هەروەك چۆن هۆمیرۆس و ئەدیبە کلاسیکییەکانی یۆنان و شکسپیری ئینگلیز، هاملێت و گرێی ئەدیب لە شانۆ و لە سیاسەتدا، کە فرۆید و مارکس هەریەك بەشێوەیەك موناقەشەیان کردووە و لە تێزەکانیاندا ڕەنگیداوەتەوە، دەبینین، لەبەردایە نووسین و داهێنان لە نووسیندا چ فەزایەکی لەدەرەوەی فەزای ئاساییی کۆمەڵگەدا خوێقاندووە و لەکوێدا ڕەنگیداوەتەوە، بۆیە داهێنان وەختێك دەبێ، کە دەسەڵات و سیستەم بهەژێنێت، نەك تەنیا بە لێکۆڵینەوەی موجامەلاتیی، کە تەنیا بۆ زانستگەکان بەکەڵك دێت بۆ تەرقییە و بەرزکردنەوەی پلەی ئەکادیمە، من داهێنان لە ئاستی جهانییدا وادەبینم و لە ئاستی لۆکاڵی کوردستانییشدا بە گەورەتر لە خۆی، نەك لەنێو ژناندا، بەڵکو لەنێو پیاوانیشدا.

ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست کەیلەی چەندین هێزی دیار و نادیاری کولتووریی، ئایینیی، سیاسیی و فەرهەنگییە ... ئەوەندەی من بزانم ئەحلام ئەمانەی وەك داتا دەزانی، بەڵام نەیدەتوانی ووردی بکاتەوە و تەوزیفی بکات لەنێو نووسیندا ڕەنگبداتەوە، ئەمە غەدر نییە، بەڵکو هەقیقەتە، ئەم حاڵەتە بۆ تەواوی ژنەکانی دیکەی ئەدیبیش وایە، کە دەنووسن، چونکە ناتوانن قووڵتر ببنەوە لەوەی، کە سیاسەت و سیستەمی دەسەڵات و پیاو تەماشایان دەکەن، وەك کاڵا، بەداخەوە ئەوان خۆشیان لەشوێنێکدا بەهۆی کەیلەبوونیان بەدەستی غەریزەی چەپێنراوی ژنیەتییەوە، یان بەدەستی پلە دووییانەوە، بوون بە کەیلەی کۆمالیات، پوول، ماڵ و موڵکییەتێك، کە لە کەیلەبوونی پیاو، ماڵ، زێڕ و منداڵەوە کەکراوەتەوە.

داهێنان، کێشەی هەرە گەورەی بەشەرییەتە لەسەر گۆی زەوی، نەك ژنان

و ڕۆشنبیری کوردیی، بەڵام ئەگەر بمانەوێ کەسێکی دیکەی وەك ئەحلام بەرهەمبهێنینەوە، ئەوا پێویستمان بە شۆڕشی کۆمەڵایەتییە، کە دەبێ بگەڕێینەوە سەرەتای ڕابردوو، کە هەم ململانێی سیاسیی و ئابووریی لەو ئاستەی ئێستا نەبوو لەسەرتاسەری جیهان، هەم ئینسان بە خۆی نەبوو بە کۆیلە و ملی نەدابوو بە هەموو ویست و غەریزە بچووکەکانی خۆی، هەم ئیرادەی ئینسان لەشوێنێکدا قیمەتی مابوو. ئەحلام کەسێك بوو کەمتر نەبوو لە نەوال سەعداوی، فاتیمە مەرنیسی، فەروخزاد و ئۆریانا فالاجی و دەیان ژنی ناسراوی دیکەی جیهان، بەڵام ئەوان خاوەنی شوناسی نەتەوەیی و خاوەن کۆمەڵگەیەك بوون بەرگریی لە کەرامەت و بەهای کولتووریی خۆیان دەکەن و لەوەشەوە بەرگریی لە فەرهەنگ و ئەدەبیاتی خۆیان دەکەن و کەسایەتییەکانیان دەخەنە بەردەم گۆڕپی گەشی ڕاگەیاندنی ڕاستگۆ، نەك ڕێکلام.
ئەحلام بەهۆی ئەوەی بیرکردنەوەی جیاواز بوو لە زۆربەی حزبە کوردیەکان، کە خاوەنی ڕاگەیاندن بوون، پشتگوێ خرابوو، بەمەش هیچ هیوایەك نەماوە کەسێکی وەك ئەحلام دروست ببێتەوە؛ لەنێو ڕۆشنبیری کوردییشدا بەتایبەتیی، کە گوتارەکەی بەدەست پیاوانەوەیە، ژن هەمیشە لەبەردەم تەشیر، قسەی ناشیرین و هێرشە بە نەوزاندنی، چونکە پیاوانی کورد بەتایبەتیی ئەوانەی لەنێو ڕاگەیاندنن، تەنیا لەنێو چوارچێوەی سێکس تەماشای ژنان دەکەن، بۆیە بوارەکە بۆ ئەوان بەرتەسکترە.

کۆتایی

ئەم دیمانەیە لە مەلەفی ئەحلام مەنسوور، لە گۆڤاری “کەلێن” ژمارە چوار، زستانی 2018 بڵاوکراوەتەوە.